UNIVERSITY OF ...

XXIX. PROGRAM

c. k. vyššího

státního gymnasia v Přerově.

Vydán

na konci školního roku 1902-1903.

OBSAH:

1. Je-li Ciceronova zpráva o centuriátním zřízení Servia Tullia zcela spolehliva? Napsal Dr. Emanuel Vebr.
2. Zprávy školní podává c. k. ředitel.

V Přerově 1903.

Tiskem knih- a kamenotiskárny společenstva. — Nákladem c. k. gymnasia.

Obsah.

Strana.

Dr. Emanuel Vebr: Je-li Ciceronova zpráva o centuriátním zřízení Servia Tullia zcela spolehliva . . . . 3.

Zprávy školní.

I. Sbor učitelský . . . . 19.
II. Sbírky a pomůcky učebné . . . . 23.
III. Statistika žáků. (Dodatek.) . . . . 30.
IV. Podpory . . . . 30.
V. O tělesném cvičení a otužování studující mládeže . . . . . . 35.
VI. Osnova učebná . . . . 39.
VII. Četba . . . . 43.
VIII. Themata . . . . 52.
IX. Učebné pomůcky pro školní rok 1903—1904 . . . . 56.
X. Slavnosti školní a výkony náboženské . . . . 60.
XI. Z kroniky ústavu . . . . 61.
XII. Zkoušky maturitní . . . . 62.
XIII. Důležitější výnosy . . . . 64.
XIV. Seznam žáků . . . . 66.
Dodatek . . . . 72.
XV. Návěstí pro školní rok 1903—1904 . . . . 77.

XXIX. PROGRAM

c. k. vyššího

státního gymnasia v Přerově.

Vydán

na konci školního roku 1902-1903.

OBSAH:

1. **Je-li Ciceronova zpráva o centuriátním zřízení Servia Tullia zcela spolehliva?** Napsal Dr. Emanuel Vebr.
2. Zprávy školní podává c. k. ředitel.

V Přerově 1903.

Tiskem knih- a kamenotiskárny společenstva. — Nákladem c. k. gymnasia.

Obsah.

Strana.

Dr. Emanuel Vebr: Je-li Ciceronova zpráva o centuriátním zřízení Servia Tullia zcela spolehliva . . . . 3.

Zprávy školní.

I. Sbor učitelský . . . . 19.
II. Sbírky a pomůcky učebné . . . . 23.
III. Statistika žáků. (Dodatek.) . . . . 30.
IV. Podpory . . . . 30.
V. O tělesném cvičení a otužování studující mládeže . . . . . 35.
VI. Osnova učebná . . . . 39.
VII. Četba . . . . 43.
VIII. Themata . . . . 52.
IX. Učebné pomůcky pro školní rok 1903—1904 . . . . 56.
X. Slavnosti školní a výkony náboženské . . . . 60.
XI. Z kroniky ústavu . . . . 61.
XII. Zkoušky maturitní . . . . 62.
XIII. Důležitější výnosy . . . . 64.
XIV. Seznam žáků . . . . 66.
Dodatek . . . . 72.
XV. Návěstí pro školní rok 1903—1904 . . . . 77.

XXIX. PROGRAM

c. k. vyššího

státního gymnasia v Přerově.

Vydán

na konci školního roku 1902-1903.

OBSAH:

1. **Je-li Ciceronova zpráva o centuriátním zřízení Servia Tullia zcela spolehliva?** Napsal Dr. Emanuel Vebr.
2. Zprávy školní podává c. k. ředitel.

V Přerově 1903.

Tiskem knih- a kamenotiskárny společenstva. — Nákladem c. k. gymnasia.

Je-li Ciceronova zpráva o centuriátním zřízení Servia Tullia zcela spolehliva?

Napsal Dr. Emanuel Vebr.

Až do doby Niebuhra, jenž r. 1826. vydal v Berlíně 1. díl epochalního svého díla „Römische Geschichte", bylo centuriátní zřízení, připisované starověkými spisovateli králi Serviu Tulliovi, pouze předmětem několika úvah archaeologických. Teprv Niebuhr pojednal o něm s hlediska politického zkoumaje význam jeho pro vývoj organismu římského státu. Četné články Niebuhrovy, vrstevníkův a nástupců jeho, a ještě četnější hypothesy v nich hlásané způsobily, že stala se ústava Serviova předmětem tak složitým a obtížným, že bychom ještě dnes, ač mnohé stránky její již náležitě byly objasněny, přec jen užiti mohli o ní slov, která v Rýnském Museu I. 447. pronesl Emperius o otázce homérské.[1])

Příčinou, že tolik, často vzácných a důmyslných, úvah o centuriátním zřízení Serviově bylo napsáno a že přec nenabýváme o něm jasné představy, jest hlavně okolnost, že starověké zprávy o něm se neshodují, ba namnoze značně si odporují.

Přirozeně bylo a jest přední snahou filologů vyložiti a odstraniti nesrovnalosti ony.

Zvláštní pozornost věnována proslulému řečníku a spisovateli římskému Ciceronovi, jenž pozoruje, že dějepisectví římské nikterak nemůže se rovnati vzorům řeckým, a uznamenav některé vady a mezery jeho, zamýšlel sám sepsati dějiny římské,[2]) chtěje i v tomto oboru

---

Knihy, jichž bylo použito: Becker: Handbuch der röm. Alterthümer II. 1. (Lipsko 1844.). Drumann: Geschichte Roms (Královec 1844.). Göttling: Geschichte der röm. Staatsverfassung bis zu Caesars Tod (Halle 1840). Huschke: Verfassung des Serv. Tullius (Heidelberg 1838.). Huschke: Über die Servianische Centurienverfassung nach Cicero. (Rhein. Mus. 1853.). Ihne: Die Entstehung der Serv. Verfassung. Symbola philol. (Lipsko 1867.). Kappeyne van de Copello: Abhandlungen zum röm. Staats- und Privatrecht. Mit Vorwort von M. Conrat. I. (Stuttgart 1885.). Karlowa: Römische Rechtsgeschichte I. Staatsrecht und Rechtsquellen (Lipsko 1885.). Král: Univ. přednášky o státních starožitnostech římských (1897). Lange: Cicero über Serv. Centurienverfassung. (Rhein. Mus. 1853.). Lange: Röm. Alterthümer I. 2. vyd. (Berlín 1863.). Madwig: Die Verfassung und Verwaltung des röm. Staats (Lipsko 1881.). Marquardt: Röm. Staatsverwaltung II. (Lipsko 1876.). Mommsen: Die röm. Tribus (Altona 1844.). Mommsen: Röm. Geschichte I. 7.

[1]) Homeri carminum qualis fuerit antiquissima forma, quaeritur et quaeretur quousque philologia erit inter aequales.

[2]) Plut. Cic. 41.

prospěti milované své vlasti. A tu přišlo mu vhod upozornění Attikovo,[3]) že vlast očekává od něho historického díla, jež by nebylo horší podobné práce řecké.

Než zdá se, že chystal se tím ku podniku, ke kterému nebyl náležitě připraven. Řeči, jakož i filosofické a rhetorické spisy jeho (zvlášť Brutus), dokazují sice, že měl jistou znalost historie Říma; avšak hyperbolickým musíme nazvati starověký výrok,[4]) že jediný Cicero byl schopen ku pěstování dějepisu a že smrtí jeho osiřela tato disciplina.

Jmenovitě dílo De re publica, jehož veliké ceny ovšem nikterak nelze popříti, vede nás k mínění, že nesmíme považovati Cicerona za naprosto neomylného ve věcech historických a že nelze tedy schvalovati počínání učencův, kteří vidouce v Ciceronovi všestranně dokonalý a nedostižný vzor, iurant in verba magistri — historici. Učenci ti snaží se zprávy jeho stůj co stůj vysvětliti a obhájiti, ač jistě dobře znají výtky starověkých spisovatelův, činěné Ciceronovi, a jiné zprávy starověké, které jsou v příkrém odporu s názory Ciceronovými.

V jmenovaném spise De re publica zmiňuje se Cicero o centuriátním zřízení Serviově; avšak některé údaje jeho značně se odchylují od ostatních spisovatelův, jednajících o téže věci. Neshoda ta vzbudila v novější době spoustu spisův, které se postavily na stranu Ciceronovu i proti němu.

I hodláme stručně ukázati, v kterém stadiu otázka ta jest, jak soudí Cicero o ústavě Servia Tullia a pokud zpráva jeho o centuriích jest spolehliva.

Organisace národa.

Dle zpráv starověkých rozdělen Serviem Tulliem národ, považovaný za classis, v pedites a equites.[5]) Pedites rozvrženi dle výše jmění v pět tříd. Dle toho, ke které kdo třídě náležel, určována

---

(Berlín 1881.). Mommsen: Röm. Staatsrecht III. (Lipsko 1887.). Peter: Epochen der röm. Republik (Lipsko 1841.). Peter: Eine Bemerkung zu der Centurienverfassung des Serv. Tull. (Zeitschrift f. d. Alterthumswissensch. 1846). Ritschl: Cicero über die Serv. Centurienverfassung (Rhein. Mus. 1853.). Schwegler: Röm. Geschichte I. 1. (Tubinky 1853.). Soltau: Über Entstehung und Zusammensetzung der altröm. Volksversammlungen (Berlín 1880). Teuffel: Geschichte der röm. Literatur (Lipsko 1875.). Wachsmuth: Ältere Geschichte des röm. Staats (Halle 1819.).

Nepřístupny byly: Pfaff: De diversis manibus, quibus Ciceronis De re pub. libri correcti sunt (Heidelberg 1883.). Schmidt: De mutatis centuriis Serv. Dissert. 1890. Strelitz: De antiquo Cic. De re pub. librorum emendatore (Vratislav 1874).

[3]) Cic. De leg. I, 2.

[4]) Corn. Nep. ve fragm. Guelf.

[5]) Slovo classis rovnalo se původně výrazu exercitus, což vyplývá z Festa ep. 56: classes clupeatas antiqui dixerunt quos nunc exercitus vocamus, a dále: classis procincta exercitus instructus. Podobně soudí Fabius Piktor u Gellia 10, 15, 4; čteme tak i ve Verg. Aen. 7, 716, u Dionysia 4, 18 a jinde. O vojaku, vyzbrojeném Serviem, užil slova classis Kato u Gellia 6, 13: classici dicebantur . . . . hoc . . . . notavi, quoniam in M. Catonis oratione, qua Voconiam legem suasit, quaeri solet, quid sit classicus, quid infra classem.

[illegible] daň a osobní služba, jakož i způsob výzbroje. Každá třída čítala pak určitý počet centurií, které obsahovaly z polovice seniores, z polovice iuniores, lišící se věkem: iuniores byli lidé od 17 do 46, seniores od 47 do 60 let.[6]) Equites, mající census prvé třídy, tvořili 18 centurií (centuriae equitum); k nim náležely i původní 3 centurie jezdcův, zřízené ze starých tří tribuí a zdvojnásobněné Tarquiniem Priskem. Mimo to byly součástkou Serviova vojska 2 centurie řemeslníkův (fabri tignarii a aerarii), 2 centurie hudebníkův (cornicines a tubicines) a 1 centurie accensorum.

O této organisaci národa dočítáme se u tří spisovatelů starověkých, z nichž dva v hlavních bodech celkem se shodují, třetí značně jim odporuje.

Prví dva jsou Livius 1, 43 a Dionysios Halikarnasský 4, 16 n. a 7, 59; třetí jest Cicero, jenž hlavně v díle De re publica 2, 22 pojednává o ústavě Serviově.

Liviova a Dionysiova zpráva.

Kolik dle svědectví Liviova a Dionysiova celkem bylo centurií, kolik jich každá třída čítala a jak celkem v méně závažných věcech oba spisovatelé se rozcházejí, ukáže se z následující srovnávací tabulky:

Livius.

Equites:	18	centuriae		
I. classis:	40	centuriae	seniorum	80
(census 100.000 assův)	40	„	iuniorum	
	2	„	fabrum	
II. classis:	10	„	seniorum	20
(census 75.000 assův)	10	„	iuniorum	
III. classis:	10	„	seniorum	20
(census 50.000 assův)	10	„	iuniorum	
IV. classis:	10	„	seniorum	20
(census 25.000 assův)	10	„	iuniorum	
V. classis:	15	„	seniorum	30
(census 11.000 assův)	15	„	iuniorum	
	1	centuria	accensorum	
	1	„	cornicinum	
	1	„	tubicinum	
	1	„	capite censorum	
	194	centuriae		

Dionysios.

Equites:	18	centuriae		
I. classis:	40	centuriae	seniorum	80
(census 100 min)	40	„	iuniorum	
II. classis:	10	„	seniorum	20
(census 75 min)	10	„	iuniorum	
	2	„	fabrum	
III. classis:	10	„	seniorum	20
(census 50 min)	10	„	iuniorum	
IV. classis:	10	„	seniorum	20
(census 25 min)	10	„	iuniorum	
	1	centuria	cornicinum	
	1	„	tubicinum	
V. classis:	15	centuriae	seniorum	30
(census 12½ min)	15	„	iuniorum	
VI. classis:	1	centuria	capite censorum	
	193	centuriae		

[6]) Že v 17. roce věku nastávala vojenská služba, o tom poučuje nás Gellius 10, 28, Livius 22, 57; 25, 5; 27, 11, Plutarch C. Gracch. 5. Rok 46. uznávají za hranici mezi iuniores a senioros Cic. De sen. 17, 60 a Polyb. 6, 19, 2. Naproti tomu tvrdí Dion. 4, 16 a Varro u Censorina 14, že aktivní služba válečná trvala jen do 45. roku. Kloníme se k oněm, kteří rozhodli se pro rok 46., a to z důvodu, že doba činné služby vojenské od počátku roku 17. do konce roku 46. zaujímá právě 30 let. Že seniores byli mužové do 60 let, možno souditi z auktora ad Herenn. 2, 13, 20 a ze Seneky De brev. vit. 20.

Nesbodují se tedy Livius a Dionysios v těchto bodech:
1. v počtu centurií,
2. v přiřadění centurií řemeslníkův a hudebníků k třídám,
3. v počtu tříd.[7])
Než spory ty dají se odstraniti:
1. Na rozdíl od Dionysia shledáváme u Livia o jednu centurii více, a to centurii accensorum, které Dionysios neznal; následek toho jest, že dle Livia bylo celkem 194, dle Dionysia jen 193 centurií. Centurii accensorum přiděluje Livius k páté třídě, mající o 10 centurií více než každá z předchozích tří tříd.

1, 43 praví: quinta classis aucta, centuriae triginta factae. fundas lapidesque missiles hi secum gerebant. in his accensi, cornicines tubicinesque, in tres centurias distributi. undecim milibus haec classis censebatur. Slova ta nejsou dosti jasna: Nepoznáváme z nich, obsažena-li centurie accensorum a obě centurie hudebníků v jmenovaných 30 centuriích páté třídy, či počítány-li tyto 3 centurie zvlášť, takže by pak pátá třída měla vlastně 33 centurie. A dále! Promluviv o centurii accensorum a centuriích hudebníkův, uvádí Livius census páté třídy, jako by chtěl naznačiti, že slova undecim milibus haec classis censebatur vztahují se jak k těmto 3 zvláštním, tak k ostatním centuriím páté třídy.[8])

Jak mnohem zřetelněji píše v téže kapitole na příklad o třídě prvé.[9])

I soudíme — ač jinak jsme pevně přesvědčeni, že ústava Serviova byla Liviovi dobře známa, — že méně jasné údaje jeho o páté třídě zdají se nasvědčovati, že nedovedl si o složení této třídy učiniti dokonalé představy.

Z důvodu toho přidržujeme se Dionysiova tvrzení, že bylo celkem 193 centurií, (s čímž i Cic. De re pub. 2, 22 souhlasí; neuvádí ovšem čísla 193 přímo, ale dospíváme k němu výpočtem, o čemž níže promluvíme.)

Činíme tak dále proto, ježto, kdybychom věřili Liviovi, že bylo 194 centurií, nemohli bychom si vysvětliti, jak bylo možno dosáhnouti při hlasování většiny v době, kdy původního vojenského zřízení centuriatního užito k účelům politickým.

Činěny ovšem pokusy, aby obhájen byl Livius, než výsledek jejich nebyl valný. Navrhována dokonce Perizoniem a Sigoniem u Livia konjektura, která přijata i do školních vydání: his accensi

---

[7]) Liší se ještě výší censu páté třídy; o tom však Cicero na uvedeném místě nemluví, a proto se nebudeme šířiti o té neshodě, ježto vytkli jsme si úkol, stanoviti pouze, pokud jest Ciceronova zpráva spolehliva.

[8]) Proti tomu ovšem plným právem možno tvrditi, že při centurii hudebníků nerozhodoval nikdy census, právě tak jako obě centurie řemeslníkův, které byly připojeny (additae) k prvé třídě (dle Dion. k druhé), neměly censu prvé (resp. druhé) třídy. Že centurie fabrum, cornicinum a tubicinum nikdy nebyly podrobeny censu, vyplývá z výrazův, jichž o nich v pramenech užito: Livius 1, 43: additae huic classi duae fabrum centuriae; Cic. De re pub. 2, 22: addita centuria, quae ad summum usum urbis fabris tignariis est data. Dion. 4, 17 zmiňuje se o nich teprve ke konci, promluviv již dříve o výši censu všech pěti tříd: τέσσαρας δὲ λόχους οὐδὲν ἔχοντας ὅπλον ἀκολουθεῖν ἐκέλευσε τοῖς ἐν ὅπλοις.

[9]) Ex iis, qui centum milium aeris aut maiorem censum haberent, octoginta confecit centurias, quadragenas seniorum ac iuniorum. prima classis omnes appellati . . . additae huic classi duae centuriae fabrum . . .

cornicines tubiciuesque in duas centurias distributi — zcela libovolná a násilná to změna textu, proti níž právem vystoupil již Huschke.[10])

Jde tedy o to, kterou centurii u Livia nutno škrtnouti, aby počet 194 zredukován byl na 193.

O věci té podal důmyslný výklad Peter,[11]) jejž schvaluje i Král.[12]) Dle nich jsou accensi identičtí s občany, zvanými capite censi čili proletarii, kteří nemohli se při censu vykázati sice jměním, ale měli svými dítkami zajištěné potomstvo (proles). Proto nutno Liviovu centurii capite censorum škrtnouti a u Dionysia nahraditi ji centurií accensorum, do které patřili otcové, již neměli censu ani páté třídy a nemohli býti zařaděni ani do centurií fabrum ani cornicinum neb tubicinum, ježto neznali ani příslušného řemesla ani hudby.

Urovnavše tak starověké zprávy o počtu centurií, nabýváme Dionysiova a Ciceronova počtu — 193.

2. Pokud se tkne přidělení centurií řemeslníkův a hudebníků k třídám, pojednáme o něm až při rozboru místa Cic.

3. Proti Liviovým pěti třídám (kterýžto počet udává i Cicero De re pub. 2, 22) uznává Dionysios šest tříd, soudě, že capite censi, připojení u Livia k páté třídě, tvořili zvláštní, šestou třídu.

Zde se patrně vloudil do spisu Dionysiova omyl, celkem méně závažný; neboť starověká tradice souhlasně tvrdí, že bylo pět tříd.[13])

Neshodu mezi Liviem a Dionysiem tedy odstraníme, dáme-li za pravdu Liviovi, že bylo celkem jen pět tříd, a přiřadíme-li Dionysiovu centurii capite censorum s názvem „centuria accensorum“ k třídě páté.

Zpráva Ciceronova.

O centuriátním zřízení Serviově podává Cicero zprávu na několika místech: Pro Flacco 7, 15: descriptis ordinibus, classibus, aetatibus ..; De re pub. 4, 2, 2: quam commode ordines descripti, aetates, classes, equitatus . . .; De leg. 3, 3, 7: exin pecunias, aevitates, ordines partiunto . .; De leg. 3, 19, 44: descriptus enim populus censu, ordinibus, aetatibus . .

Výrazy classes, pecuniae, census vyjadřuje se rozvržení národa v třídy dle množství základního jmění. Slova aetates, aevitates vztahují se k rozdělení dle věku na seniores a iuniores uvnitř tříd. Ordines znamená totéž co centuriae.

Ve spise De re pub. 2, 22, 39 vypravuje, že bylo pět tříd (reliquum populum distribuit in quinque classis), a na témž místě dovídáme se, že znal, tak jako Livius, jen 193 centurie.

Vše to shoduje se celkem se starověkou tradicí.

Než Cicero podává nám ještě jinou zprávu o zřízení Serviově, která však značně se uchyluje od známých nám již údajů Liviových a Dionysiových.

---

[10]) Verf. des Serv. Tul. str. 170.. pozn. 88.

[11]) Eine Bemerk. zu der Centurienverf. des Serv. Tul.

[12]) V přednáškách o stát. starožitnostech řím. z roku 1897.

[13]) Srov. ještě Liv. 3, 30: Tricesimo sexto anno a primis tribuni plebis decem creati sunt, bini ex singulis classibus, Gell. 10, 28: Servium Tullium . . . . cum illas quinque classes iuniorum institueret . . ., Ascon. ad Cic. p. Corn. 76. Or. (trib. pl.) quinque tradunt creatos tum esse singulos ex singulis classibus a j.

Odporuje jim A. počtem centurií prvé třídy; soudiťť Cicero, že prvá třída za doby Serviovy čítala jen 70 centurií.[14]) B. Přiděluje jen jednu centurii fabrum prvé třídě. (De rep. 2, 22, 39.).

A. O počtu centurií prvé třídy.

Mezi učenci vyvinul se, jak již naznačeno, o místě Cic. De re pub. 2, 22, 39 dosti tuhý spor. Více než 30 spisů jedná o něm,[15]) ale právem možno říci o většině těch, kteří přičinili se, aby je vyložili nebo ve shodu uvedli s Liviem a Dionysiem, davše se strhnouti ve vír této πολυθρύλητος καὶ πᾶσι μέλουσα ζήτησις, že každý nástupce byl právě tak šťasten, vyvraceje tvrzení svého předchůdce, jako zase sám byl nešťasten při svých vlastních pokusech.

Abychom mohli ukázati, v jakém teď otázka ta jest stadiu a pokud možno dbáti svědectví Ciceronova, nutno všimnouti si dvojího čtení De rep. 2, 22, 39; neboť rukopis Vatikánský, který první rukou byl napsán velmi chybně a vykazoval četné mezery, opraven a zdokonalen jest rukou druhou.

Původně znělo místo ono takto: Deinde equitum magno numero ex omni populo summa separato relicuum populum distribuit in quinque classis senioresque a iunioribus divisit, eosque ita disparavit, ut suffragia non in multitudinis, sed in locupletium potestate essent, curavitque, quod semper in re publica tenendum est, ne plurimum valeant plurimi. Quae discriptio si esset ignota vobis, explicaretur a me. Nunc rationem videtis esse talem ut equitum certamine et suffragiis et prima classis addita centuria, quae ad summum usum urbis fabris tignariis est data, VIIII centurias, tot enim reliquae sunt, octo solae si accesserunt, confecta est vis populi universa; reliquaque multo maior multitudo sex et nonaginta centuriarum neque excluderetur suffragiis, ne superbum esset, nec valeret nimis, ne esset periculosum.

Až po slova . . . explicaretur a me . . . nezměnila druhá ruka ničeho. Dále však píše: Nunc rationem videtis esse talem, ut equitum centuriae cum sex suffragiis et prima classis addita centuria, quae ad summum usum urbis fabris tignariis est data, LXXXVIIII centurias habeat: quibus ex centum quattuor centuriis, tot enim reliquae sunt, octo solae si accesserunt, confecta est vis populi universa . . .

Soudíme, že nemůže býti pochyby, že tato slova Cic. vztahují se k starému zřízení Serviovu.

Přec však pronesena mínění odchylná, a to muži, jichž jména ve světě vědeckém nejsou neznáma. Proto pokládáme za nutné obšírněji o nich pojednati.

α) De rep. 2, 22, 39 (Nunc rationem . . . ne esset periculosum) neodnáší se k zreformovanému zřízení, platnému za doby Cic.

V díle Röm. Staatsrecht III. str. 274. tvrdí Mommsem, že uvedené místo Cic. jest zcela spolehlivé, a Cicerona nesmíme prý obviňovati

---

[14]) Ovšem neudává zase přímo, že měla prvá třída 70 centurií, ale vyplývá to ze souvislosti; praviť: Centurie jezdcův (jichž bylo 12), 6 centurií jezdeckých, zvaných sex suffragia, souhrn centurií prvé třídy a 1 centurie fabrum tignariorum čítají celkem 89 centurií. Připadá tedy na prvou třídu 70 centurií (12 + 6 + x + 1 = 89, x = 70).

[15]) Literaturu o tom uvádí Becker: Handb. d. röm. Alterth. II. 1. str. 203. a Lange: Röm. Alterth. I. vyd. str. 421.

z nějakého omylu, poněvadž svědectví jeho nevztahuje se k centuriatnímu zřízení Serviovu, nýbrž na poměry pozdější, mající platnost ještě za doby Ciceronovy, kdy bylo v prvé třídě skutečně jen 70 centurií.

Odůvodňuje pak mínění své takto:

1. Slova **nunc** rationem videtis esse talem vyžadují prý výkladu: Nyní rozumíte zřízení, (o **kterém** jsem mluvil), poněvadž jest vám známo, (ježto ještě teď, za naší doby, existuje).

2. Na str. 275. pozn. 1. praví: Dospěv ve své řeči k zřízení Serviovu, tvrdí Ciceronův Scipio, že bylo by zbytečno vykládati je posluchačům, ježto prý dobře je znají (quae discriptio si esset ignota vobis, explicaretur a me.) Hned na to zmiňuje se o majoritě a její politické tendenci.[16])

Tak mohl prý mluviti Scipio jen tehdy, vztahoval-li řeč svou (počínajíc slovy „nunc rationem . . .“) na centuriátní komitie své doby, které musily dokonale býti známy každému Římanu, plnícímu věrně občanské své povinnosti. Mohl ovšem připomenouti změny římské ústavy, které se staly od doby, kdy zavedeno centuriátní zřízení Serviovo, až do reformy tohoto zřízení — než na těch mu nezáleželo. Cicero, jenž zde mluví ústy Scipionovými, jsa politikem a ne archaeologem, nedbal historie ústavy svého národa, nýbrž jemu šlo jediné o to, aby ukázal, že, pokud se tkne politické tendence, byla ústava Serviova identická se zřízením, platícím za jeho doby.

Že Ciceronovi tanulo na mysli zřízení své doby, tomu nasvědčují prý dále důvody grammatické a věcné.

3. Ze stanoviska grammatického lze přechod z perfekta (populum distribuit . . curavitque) do praesenta (rationem videtis esse talem, ut . . habeat) jen tehdy vysvětliti, uznáme-li, že do vypravování o zřízení Serviově vsunut jest v přítomnosti platný resultát změn ústavy. Cicero, jenž nepojednával o věci s hlediska archaeologického, nýbrž politického, mohl mluviti brzo o zřízení starém, brzo o novém.

4. Místo Cic. nelze ve shodu uvésti se zprávami Liviovými a Dionysiovými.

Proti Mommsenovi lze však uvésti toto:

Pokud se týče bodu prvého, nutno připustiti, že ono nunc nejvhodněji by se dalo vyložiti, soudili-li bychom, že Scipio, vlastně Cicero, zmíniv se o starém zřízení, prostřednictvím spojky nunc přechází k poměrům přítomným. Než zcela bezpečný a jediné možný ten výklad není. Vždyť nunc překládáme často i „tedy“, a následující praesens videtis mohlo býti položeno za účelem živého líčení. I myslíme, že byl by snad i tento výklad možný: Scipio poučil již částečně své posluchače o ústavě Serviově (Deinde equitum . . . plurimi.) Byl by ovšem ochoten ještě dále o ní vypravovati, ale zdá se mu to zbytečno, ježto jeho posluchači mají jistě tolik vzdělání, že zřízení Serv. všem je známo (Quae discriptio si esset ignota vobis, explicaretur a me.) Pojednou však se rozpomene, že věc jest dosti složita a že mohlo tedy snadno některému z nich leccos již z paměti se vytratiti; proto se rozhodne, že se přec o ní zmíní. Kreslí **tedy** takřka jakousi skizzu zřízení onoho, kterou jasně všichni mohou viděti (videtis).

---

[16]) Dle Cic. bylo možno při hlasování dosáhnouti většiny 97 hlasů, spojilo-li se 18 centurií jezdců + 70 centurií první třídy + 1 centurie fabrum + 8 centurií některé jiné třídy.

2. Mommsen dokazuje, že hlavním účelem Ciceronovým na citovaném místě bylo ukázati, že politická tendence prvé třídy, čítající 70 centurií, byla úplně shodna za doby Serviovy, jakož i Ciceronovy.

Na str. 280. Staatsr. III. 1. uznává Mommsen, že zreformované zřízení, trvající ještě za časů Ciceronových, mělo ráz demokratický, (což ostatně bylo již přesvědčením starých historikův, a novější badatelé téměř všichni se v tom shodují). Než mělo takový ráz i zřízení Serviovo? Nemělo. Patrně zde přehlédl Mommsen slova Cic. „ut suffragia non in multitudinis, sed in locupletium potestate essent.[17]) Vyvrací tedy sám Cicero 2. důvod Mommsenův.

Dále všimněme si majority! Zdaž mohou k demokratickému zřízení zreformovanému vztahovati se slova Cicerona, dle něhož utvořila se při hlasování nutná většina 97 hlasův, spojilo-li se 18 centurií bohatých jezdcův, 70 centurií bohatých občanů prvé třídy a 1 centurie fabrum, přidělená k prvé třídě, s 8 centuriemi některé jiné třídy?

Kdo hledal by demokratického rázu v ústavě, jež moc propůjčovala boháčům, vylučujíc až na 8 hlasů všechny chudší centurie z hlasování?

Neměla tedy ústava Serviova demokratického rázu (což bylo ostatně i přesvědčením starověku) a neměla tedy také stejné politické tendence s demokratickou ústavou reformovanou.

3. Mommsen uvádí důvody grammatické. Než ty stojí na podkladě velmi nejistém, opírajíce se o místo porušené; tak klade Mommsen zvláštní důraz na praesens habeat, kteréhožto slova v původním čtení vůbec nenalézáme. Proto zdá se nám, že grammatické důvody Mommsenovy nemohou míti významu.

Dlužno spíše zřetel obrátiti k dvěma momentům, které nenasvědčují mínění, že do vypravování o zřízení Serviově vsunut resultát změn ústavy, platný za doby Ciceronovy:

a) Hned po uvedených slovech De re pub. 2, 22, 39, (Nunc .... ne esset periculosum) pokračuje Cicero 2, 22, 40: In quo etiam verbis ac nominibus ipsis fuit diligens .... Výrok ten, odnášeje se ke králi Serviovi, nebyl by v pražádné souvislosti s předchozím, kdybychom chtěli tvrditi, že vypravování před tím vztahuje se k době Ciceronově.

b) S míněním Mommsenovým se nesrovnává, že již 2, 22, 40 vrací se Cicero k větě reliquaque multo maior multitudo sex et nonaginta centuriarum neque excluderetur suffragiis .... Praví totiž: Illarum autem sex et nonaginta centuriarum in una centuria tum quidem plures censebantur quam paene in prima classe tota. Ita nec prohibebatur quisquam iure suffragii et is valebat in suffragio plurimum, cuius plurimum intererat esse in optimo statu civitatem. Na prvý pohled jest patrno, že slova

---

[17]) Že zřízení Serviovo nemělo demokratického rázu, dosvědčují i Livius a Dionysios. Liv. 1, 43: haec omnia in dites a pauperibus inclinata onera; deinde est honos additus: non enim, ut ab Romulo traditum ceteri servaverant reges, viritim suffragium eadem vi eodemque iure promiscue omnibus datum est; sed gradus facti, ut neque exclusus quisquam suffragio videretur, et vis omnis penes primores civitatis esset; Dion. 4, 20, 26: τοῦτο τὸ πολίτευμα καταστησάμενος καὶ πλεονέκτημα τοῖς πλουσίοις τηλικοῦτο δοὺς ἔλαθε τὸν δῆμον, ὥσπερ ἔφην, καταστρατηγήσας καὶ τοὺς πένητας ἀπελάσας τῶν κοινῶν.

tato, jimiž se jenom opakuje věta hořejší reliquaque . . . ., vztahují se na centuriátní zřízení Serviovo. Proto možno tvrditi, že i věta reliquaque . . . . odnáší se ne k zřízení, platnému za doby Ciceronovy, nýbrž k staré ústavě Serviově.

4. Souhlasiti dlužno s Mommsenem, že nelze uvésti ve shodu Cicerona se svědectvím Liviovým a Dionysiovým. Běží jen o to, komu nutno víry dopřáti a které svědectví máme považovati za nespolehlivé. Soudíme, že přednost sluší dáti Liviovi a Dionysiovi před Ciceronem, a to z těchto důvodův:

a) Livius a Dionysios naznačují přesně, kolik každá třída obsahovala centurií, kdežto Cicero zmiňuje se jen o počtu centurií prvé třídy, dokládaje, že ostatní čtyři třídy měly celkem 104 centurie (quibus ex centum quattuor centuriis, tot enim reliquae sunt . . .). Zda nemohli bychom míti Cicerona v podezření, že nevěda, kolik každá ze čtyř posledních tříd čítala centurií, nedovedl čísla 104 patřičně rozděliti a že nebyl tedy náležitě o ústavě Serviově poučen?

b) Kdyby pravdu měl Cicero, že prvá třída rozdělena byla na 70 centurií, byla by některá z ostatních tříd musela míti o 10 centurií více, než uvádí Livius a Dionysios. Než ze zpráv, které nám oba tito historikové o ústavě Serviově podávají, můžeme s určitostí souditi, že bylo jim centuriátní zřízení dokonale známo a že tedy nemohli snadno u některé třídy omylem vypustiti pojednou 10 centurií.

c) Pokud se tkne Dionysia samého, jest přece jasno, že nemohl, jsa cizincem, psáti něco jiného, než co nalezl v starších pramenech římských.

Konečně podivno jest, proč Mommsen, jenž se zvláštní láskou Cicerona se ujímá a uvedené místo jeho snaží se duchaplně vyložiti, nedovedl rozvrhnouti oněch 104 centurií ve čtyři třídy, ač Livius a Dionysios činí tak zcela nenuceně a přirozeně?

Z uvedených důvodů nemůžeme se odhodlati, abychom schválili mínění Mommsenovo, a soudíme tedy, že ono místo Ciceronovo nevztahuje se na reformované zřízení, trvající za doby Ciceronovy, nýbrž na staré centuriátní zřízení Serviovo.

β) De re pub. 2, 22, 39 (Nunc rationem . . . . ne esset periculosum) neodnáší se z části na zřízení Serviovo, z části na zřízení doby Ciceronovy.

Zvláštní mínění pronesl Peter[18]) soudě, že slova nunc . . . . ne esset periculosum vztahují se částečně na staré centuriátní zřízení Serviovo, částečně na zřízení doby Ciceronovy; Petrovým přesvědčením jest, že Ciceronův Scipio vysvětluje svým posluchačům staré centuriátní zřízení na základě dobře známého jim zřízení jejich doby.

Dle Petrova výkladu jest smysl Cic. místa tento: Teď (t. j. v I. století př. Kr.) má prvá třída k disposici 70 centurií občanův, majících prvé třídě odpovídající census, mimo to 12 centurií jezdcův, 6 starých jezdeckých centurií, zvaných sex suffragia, a 1 centurii řemeslníkův; tedy celkem 89 centurií. Dejme tomu, že by platnost mělo ještě zřízení

[18]) Epochen d. röm. Republik str. 68.

Serviovo: Pak by dosáhla prvá třída majority, jestliže by se odtrhlo od zbývajících 104 centurií (Servius zřídil 193 centurie, 193 — 89 = 104) 8 centurií a spojilo se s jmenovanými 89 centuriemi. V tom případě neměli by pak občané, zařadění do posledních čtyř tříd (multitudo), ani přílišného vlivu, ani by nebyli z hlasování vyloučeni.

Vidíme, že vztahuje Peter místo ono jak na dobu Serviovu, kdy disponovala prvá třída 99 hlasy, tak i na Ciceronovu, kdy měla jen 89 hlasů.

O domněnce této nebudeme se šířiti, neboť jsme přesvědčeni, že nenašlo by se mnoho těch, kteří by tak nelogické spojování vět přisuzovali Ciceronovi, jako činí Peter. Ovšem, každý spisovatel se může dopustiti poklesků, jak formálních, tak věcných, a připouštíme, odvolávajíce se na Ritschlův rozbor Cic. místa[19]), že Cicero se zde nevyjádřil dle obvyklého svého způsobu. Ale, že by Cicero, proslulý římský mistr slohu a formy, tak temně, nesrozumitelně a nelogicky psal, jak soudí Peter, a že by vůbec některé místo ve spisech jeho vyžadovalo tak hledaného a odlehlého výkladu, jako De re pub. 2, 22, 39 dle Petra, toho málo bychom našli dokladů ve všech spisech jeho nám zachovaných.

Peter ovšem činí tak bona fide, chtěje obhájiti Cicerona proti všem, kdož viní jej z historického omylu. Než my za pravdu dáváme Beckrovi, jenž prohlašuje,[20]) že všichni, kdož podobně (jako Peter) Cicerona se ujímají, tím dobré jeho pověsti jenom škodí, obviňujíce jej sami nepřímo z naprosté nelogičnosti.

Zamítnuvše míněni, že místo De re pub. 2, 22, 39 (Nunc rationem .... ne esset periculosum) nevztahuje se ani na zreformované, ani částečně na centuriátní zřízení Serviovo, částečně na ústavu doby Ciceronovy, přistupmež k místu samému, které se tedy vztahuje na dobu Serviovu. —

Obraťme svou pozornost k prvému čtení místa Ciceronova! Na prvý pohled poznáme, že jest velice porušeno. Naproti tomu jeví se nám ve druhém čtení vše jasné a nenacházíme odporu.

Srovnáme-li však čtení toto se zprávou Liviovou a Dionysiovou, shledáme — jak již výše bylo podotknuto — značnou neshodu; neboť měla-li dle nich prvá třída 80 centurií a spojily-li se tyto s 18 centuriemi jezdcův a 1 centurií řemeslníkův, nehlasovalo svorně 89 centurií, jak udává Cicero, nýbrž 99. Rovněž nebylo potřebí, aby k nim přistoupil ještě určitý počet centurií (dle Cicerona 8) jiné třídy za účelem dosažení majority, ježto již 2 centurie převyšovaly nutnou většinu 97 hlasův (97+96=193).

I jsou možny tři případy: 1. Buď nespolehlivy jsou zprávy u Livia a Dionysia, že obsahovala prvá třída 80 centurií, nebo 2. porušený text Ciceronův byl nějakým interpolatorem zcela libovolně opraven, takže by čtení nám dochované ani nepocházelo od Cicerona, nebo 3. porušený text Ciceronův opravila druhá ruka dle některého dobrého rukopisu Ciceronova, takže možno souditi, že již sám Cicero se mýlil, uznávaje pro prvou třídu 70 centurií.

---

[19]) Cic. über Serv. Centurienverf. Rýn. Mus. 1853 str. 308.

[20]) Handb. d. röm. Alterth. II. 1. str. 208. pozn.

Pokud se tkne bodu prvého, ukázali jsme již, že stěží možno vytýkati nesprávnost Liviovi a Dionysiovi. Než Kappeyne van de Cepello[21]) činí tak přece, vyjadřuje se o zmíněných dvou historicích s jakýmsi opovržením. A příčina toho? Dovídáme se o ní na str. 26. Livius a Dionysios čerpali prý z téhož nespolehlivého spisovatele, jenž neznal Serviova centuriatního zřízení, takže zprávy jejich nemohou míti žádné ceny.

Myslíme, že jediný pohled na přehlednou tabulku na str. 5. dostačí, abychom poznali, že a) Livius a Dionysios pracovali zcela neodvisle od sebe, b) že nemohli použiti téhož pramene; vždyť nedá se mysliti, že by pak nesouhlasily jejich zprávy o počtu centurií, přiřadění řemeslníkův a hudebníkův, počtu tříd a censu páté třídy.

Tak pozbývá také pevných základů Kappeynova konstrukce Serviovy ústavy, nedbající Livia ani Dionysia. —

Mínění, že porušené čtení prvé ruky interpolator zcela libovolně opravil, neřídě se žádným starším rukopisem Ciceronovým, snažil se odůvodniti Ritschl[22]).

Ritschl připouští sice, že mohl snad Cicero sám tak psáti, jak čteme v textu druhé ruky, ale pravděpodobnějším se mu zdá, že dochované druhé čtení nepochází od Cicerona, a to

a) proto, poněvadž prý sloh a neobratná stavba vět valně se liší od Ciceronova obvyklého způsobu psaní,

b) ježto interpolator vůbec ani žádného staršího rukopisu nepotřeboval, opravuje silně porušené místo Cic.; pouhý text prvého čtení úplně prý dostačil, aby mohl je opraviti tak, jak to učinil; nemusil uměti nic více než — sečítati a odečítati.

c) Ritschl sám podává některé návrhy na opravu textu, usiluje o to, aby ono místo vyrovnati se mohlo všem pěknějším partiím ve spisech Ciceronových.

Ad a) Souhlasíme úplně s Ritschlem, že nevyjádřil se Cicero na našem místě tak elegantně a logicky, jak obyčejně. Ale nehájíme stanoviska, že hned a limine nutno zavrhnouti mínění, že Cicero tak psáti mohl; vždyť těžko psáti jasně a srozumitelně o věci, o které nejsme důkladně poučeni. A že vědomosti velikého státníka a řečníka v oboru archaeologie a historie mohly vykazovati mezery a že tedy mohl se dopustiti chyby, píše o věcech méně známých — o tom promluvíme níže.

Ad b) Nikterak nemůžeme se odhodlati, abychom společně s Ritschlem považovali interpolatora za tak vtipného, aby byl, nemaje ničeho jiného po ruce než pouhý, silně porušený text, vše tak vypočetl a rozdělil, jak to nacházíme ve druhém čtení. Původní text naznačoval mu jen počet hlasů minority (96) a mimo to 8 centurií; pochybujeme, že by byl mohl z pouhých těchto dvou údajů stanoviti počet jezdeckých centurií, počet centurií prvé třídy, že by byl připojil centurii fabrum tignariorum k prvé třídě a věděl, že bylo celkem 193 centurií. Vždyť ani Mommsen, vynikající znalec v tomto oboru, neosmělil se rozděliti na jednotlivé třídy zbývající 104 centurie Ciceronovy, nemoha se o žádný důvod opříti.

---

[21]) Abhandl. zum röm. Staats- und Privatrecht).
[22]) Cic. über d. Serv. Centurienv. R. M. 1853 str. 308. n.

Ostatně připouští sám Ritschl na str. 320, že sotva asi byl interpolator tak dobrý archaeolog, aby byl věděl, že bylo 12 centurií equitum (bez t. zv. sex suffragiá).

Ad c) Hodlaje obhájiti Cicerona a uvaliti veškeru vinu na interpolatora, podává Ritschl četné, namnoze násilné konjektury.

Podobné konjektury navrhli také Huschke[23]) a Lange.[24])

Jednání toho neschvalujeme, ježto jest násilné; neboť co dovoleno Ritschlovi, Huschkeovi a Langeovi, to dovoleno i jiným, a tak by si mohl každý zkonstruovati svůj vlastní text.

Má-li však přece porušené prvé čtení býti emendováno, nesmí se to dle našeho názoru státi jinak, než to učinil starověký interpolator, jenž, jak pevně jsme přesvědčeni, neopravoval dle své libovůle, nýbrž na základě dobrého, nám ovšem nezachovaného rukopisu Ciceronova.

Pronesše toto mínění, vyslovili jsme zároveň, že Cicero De re pub. 2, 22, 39 (Nunc rationem ... ne esset periculosum) dopustil se chyby proti římské historii, napsav, že za doby Serv. měla prvá třída 70 centurií. A tu stojíme před překážkou, působící velké obtíže učencům, kteří nechtějí připustiti, že Cicero nebyl neomylný.

Než z několika jen příkladů možno seznati, že stěží byl Cicero v oboru římské historie takovým znalcem, jak se někteří domnívají. Tak uvádí Cicero decemvira C. Julia mezi členy druhého decemvirátu, ač patřil k prvému.[25]) Dle jeho podání nastavuje hruď svou střelám nepřátel podobně jako otec a děd i vnuk Decius,[26]) o čemž ostatní historikové ničeho nevědí.[27]) Známý augur Attus Navius, žijící za krále Anka Marcia, žil a působil dle Cicerona za Tulla Hostilia[28]) — omyl, kterého se člen kollegia augurů nikterak neměl dopustiti. Proti souhlasné tradici sluje u něho L. Verginius, otec známé Verginie, „Decimus Verginius".[29]) Již druhého roku po prvé secessi zvoleno prý bylo 10 tribunův[30]), kdežto staří svorně tvrdí, že počet jejich rozmnožen byl na 10 teprve roku 457. Uváděje, že při prvé secessi obnoveny byly t. zv. leges sacratae, zaměňuje zřejmě prvou secessi za druhou.[31]) C. Curiatius, tribun lidu z r. 137., byl dle svědectví Cic. prvý, jenž se odvážil uvrhnouti konsuly do vězení, což prý se před tím nikdy nestalo.[32]) Tomu odporuje celá řada starověkých zpráv.[33])

Jiné historické omyly Cic. podává Wachsmuth.[34])

Z uvedených ukázek možno snad souditi, že Ciceronova znalost historie nebyla důkladná, čemuž ostatně netřeba se příliš diviti.

---

[23]) Über die Serv. Centurienverf. nach Cicero. Rýn Mus. 1853, str. 405.
[24]) Cic. über die Serv. Centurienverf. Tamtéž str. 616.
[25]) De re pub. 2, 36, 61. Naproti tomu srov. Liv. 3, 33 a Dion. 10, 56.
[26]) Tusc. 1, 37, 89 a De fin. 2, 19, 61.
[27]) Srov. Freinsheim Suppl. Liv. 13, 42.
[28]) De N. D. 2, 3, 9.
[29]) De re pub. 2, 37, 63.
[30]) Cic. Pro Corn. frg. 23.
[31]) Pro Corn. frg. 23: tanta igitur in illis virtus fuit, ut anno XVI. post reges exactos propter nimiam dominationem potentium secederent, leges sacratas ipsi sibi restituerent, duos tribunos crearent.
[32]) De leg. 3, 9, 20.
[33]) Liv. 2, 56; 4, 26; Epit. 48, 60; Dion. 9, 48; 10, 34; Plut. Ti Gr. 15 atd.
[34]) Ältere Gesch. d. röm. Staats str. 30. pozn. 9.

Odkud pak měl vůbec čerpati vědomosti o historii římské ústavy? K tomu bylo tehdy potřebí vážného, hlubokého a souvislého prozkoumání starých kronik a annálův. A k takovému studiu nemohl míti Cicero času, jsa až příliš zaneprázdněn politikou, veřejnými zájmy, hájením přátel na soudech a mnohostrannými styky osobními. Možná, že neměl k takovému zaměstnání ani chuti, jsa státníkem a řečníkem, jenž ovládán byl zcela jinými názory a interessy, než jaké shledáváme u dějepiscův.

Proto soudíme, že i zpráva jeho, jakoby prvá třída za doby Servia Tullia byla měla 70 centurií, jest historický omyl, a přidržujeme se svědectví Liviova a Dionysiova, dle nichž čítala prvá třída 80 centurií.

B. Ciceronova centurie fabrum.

Ve spise De re pub. 2, 22, 39 dočítáme se o centurii, quae ad summum usum urbis fabris tignariis est data.

Opíraje se o tuto zprávu mínil Niebuhr,[35]) že existovala za doby Serviovy jen jedna centurie řemeslníkův, ač Livius a Dionysios souhlasně uznávají 2 centurie fabrum.

Mínění Niebuhrovo nezdá se nám správné; neboť přečteme-li pozorně ono místo Cic., musíme doznati, že Cicero, jenž ukazuje, jak mohla prvá třída dosáhnouti většiny, jen proto toliko 1 centurii fabrum uvádí, ježto dle jeho vědomostí přiřaděna byla k prvé třídě jen 1 centurie řemeslníkův, a to fabrum tignariorum. Znal tedy asi Cicero tak jako Livius a Dionysios 2 centurie fabrum, nemluví však o druhé proto, poněvadž patrně nebyla k prvé třídě připojena.

I jde o to, abychom stanovili, proč z řemeslníků právě jen tesaři a kováři tvořili centurie, ke kterým třídám jejich 2 centurie byly přiděleny, a tím bychom odstranili spor mezi starověkými spisovateli: Dle Livia patřily obě k prvé, dle Dionysia náležely obě k druhé, dle Cicerona připojena byla jen jedna k prvé třídě, (kam zařaděna byla druhá, toho se od něho nedovídáme).

Proneseny o této neshodě různé kombinace, a Becker[36]) dokonce projevil názor, že nikdy nebude lze vypátrati pravého stavu této věci.

Než myslíme, že možno přec aspoň přiblížiti se k jádru věci. Nutno však uvážiti toto:

Ústava, označená jménem krále Servia Tullia, tkví historickým původem svým v témž šeru, jakým zahalena většina událostí, o nichž nejsme zpraveni historickým podáním, nýbrž jen analogickými závěry, tvořenými dle pozdějších institucí.

Tak také nenacházíme u starých historiků žádných zpráv o původu ústavy Serviovy. Moderní pak badatelé dospívají k různým názorům: Jedni soudí, že Servius řídil se nějakým vzorem řeckým,[37]) druzí neostýchají se tvrditi, že ústava Serviova jest původu čistě domácího, vyvinuvši se z povahy a potřeb národa římského.[38])

---

[35]) Röm. Gesch. I. 3. vyd. str. 498.
[36]) Handb. d. röm. Alterth. II. 1. str. 210.
[37]) Tak Mommsen: Röm. Gesch. I. 7. str. 95., Lange: Röm. Alterth. I. sv. 2. vyd. str. 393., Niebuhr: Röm. Gesch. I. sv. 3. vyd. str. 488., méně rozhodně vyjadřuje se Schwegler: Röm. Gesch. I. str. 755. a j.
[38]) Huschke: Verfassung des Serv. Tul. str. 114., Ihne: Die Entst. der Serv. Verf. str. 632. a j.

Ne bez významu pro otázku tuto jsou Katonova slova u Cicerona De re pub. 2, 21: nunc fit illud Catonis certius, nec temporis unius nec hominis esse constitutionem rei publicae. Výrok ten, mající zajisté platnost všeobecnou, hodí se dobře hlavně na ústavu římskou; neboť, stopujeme-li vývoj zřízení římského, poznáme, že Římané úzkostlivě se vyhýbali veškerým náhlým přechodům, snažíce se vždy staré, zakořeněné zvyky a platná práva jen ponenáhlu a nenápadně přeměňovati v lepší, duchu času odpovídající ustanovení.

Proto klonili bychom se spíše k mínění a názorům Huschkeovým a Ihneovým a použili bychom k vysvětlení vzniku a původu ústavy Serviovy vývodů Schweglerových,[39]) o něž se i Ihne opírá, pojednávaje střízlivě o jednotlivostech: Ústava, jež připisuje se Serviu Tulliovi, není dílem okamžiku. Původně měla ráz čistě vojenský, uskutečněna byvši proto, aby poříditi se mohlo vojsko, jež by hotovo bylo chrániti stát před vnějším nepřítelem. Teprv později, kdy nastávala potřeba uspořádati poměry politické, vznikla myšlenka, že by stávající vojenská organisace mohla tvořiti základ politického roztřídění národa. Myšlenka ta mohla býti snadno provedena, ježto dle pojmů římských služba vojenská velmi úzce souvisela s občanstvím[40]) a proto občan římský mohl míti tolik práv, kolik přispíval k ochraně země. Nákladná výzbroj předpokládala veliké jmění, takže těžkooděnec, jenž v boji stál v prvých řadách a proto byl nucen důkladnou, drahou zbroj si poříditi, přirozeně mohl býti zařaděn do vyšší třídy censu a obdařen většími politickými výsadami, než chudý těžkooděnec, zaujímající místo v zadních řadách šiku bitevního.

Netřeba tedy snad pátrati po cizích vzorech, nýbrž lze souditi, že zřízení Serviovo jest původu domácího, že mělo původně ráz čistě vojenský a teprve později že nabylo významu politického.

Vedle pádných důvodů, jež pro toto mínění podávají učenci,[41]) zdá se, že i starým spisovatelům onen původní stav byl znám: O žádném zákonu z doby královské se nedočítáme, že by byl býval přijat komitiemi centuriatními, naopak sděluje Cicero[42]) o Valeriovi Poplikolovi: legem ad populum tulit eam, quae centuriatis comitiis p r i m a lata est, ne quis magistratus civem Romanum adversus provocationem necaret neve verberaret. Známo jest také, že prvá volba, která konala se centuriemi, byla volba prvních konsulův.[43]) Všechny čistě občanské a městské záležitosti obstarávaly ještě na počátku republiky kurie. O čem měly tedy rozhodovati centurie v době, kdy pro ně nebylo žádné kompetence?

Uznáme-li tedy, že zřízení Serviovo nemělo prvotně účelu politického, nýbrž účel čistě vojenský, nebude nám nikterak podivno, že mezi řemeslníky měla za doby Serviovy největší důležitost kollegia tesařův a kovářů, ježto jich nebylo možno ve válce postrádati,[44]) právě

---

[39]) Röm. Gesch. I. str. 755 n.

[40]) Dle Tac. Germ. 13. shledáváme totéž i u starých Germanův.

[41]) Hlavně Soltau: Über Entst. und Zusammensetzung d. altr. Volksvers str. 229. n.

[42]) De re pub. 2, 31, 54.

[43]) Liv. 1, 60, Dion. 4, 84.

[44]) Srov. Liv. 1, 43: additae huic classi duae fabrum centuriae .... datum munus, ut machinas in bello ferrent. Cic. De re pub. 2, 22, 39: addita centuria, quae ad s u m m u m u s u m u r b i s fabris tignariis est data.

tak asi jako nemohlo se táhnouti do boje bez trubačův. Proto zřídil Servius zvláštní 4 centurie: 2 centurie tvořili fabri tignarii a aerarii, 2 cornicines a tubicines. Ježto však stávali mimo šik bitevní, nebyli zařaděni do tříd, nýbrž tvořili samostatné sbory. Teprve později, kdy použito při udílení politických práv vojenské organisace, dostalo se jim náhradou za to, že byli ve válce velice prospěšni, hlasovacího práva v centuriátních komitiích a byli za účelem hlasování přiřaděni k jednotlivým třídám.

Abychom pak mohli určiti, ke kterým třídám byli připojeni, vzpomeňme si, co svrchu bylo řečeno o počtu tříd a centurií: Bylo 5 tříd a 193 centurií. Z těch zařaděno bylo 18 centurií jezdcův a 80 centurií pěších do prvé třídy, 20 cent. do druhé, 20 cent. do třetí, 20 cent. do čtvrté, 30 do páté. Zbývá 5 centurií (1 fabrum tignariorum + 1 fabrum aerariorum + 1 cornicinum + 1 tubicinum + 1 accensorum), které byly ke třídám jen přiřaděny.

5 tříd — 5 přiřaděných centurií!

Zdaž nelze pravděpodobně souditi, že ke každé třídě byla přidělena jedna z těchto 5 centurií? (Mohlo se tak státi proto, aby — jak míní Göttling[45]) — zjednána byla v jednotlivých třídách většina, takže kdyby na př. ve druhé třídě 10 centurií bylo hlasovalo „uti rogas“, ostatních 10 „antiquo“, přiřaděná centurie svým hlasem věc tu mohla rozhodnouti).

Tak přiblížili bychom se k Ciceronovi, jenž — jak výše pověděno — jistě 2 centurie fabrum znal, ale jen jednu uvádí, poněvadž patrně jen jedna přiřaděna byla k prvé třídě.

Opírajíce se o tu zprávu Ciceronovu, soudíme, že odporující si zprávy Liviovy a Dionysiovy lze spojiti a urovnati takto: 1. centurie fabrum, a to tignariorum, přidružena byla k třídě prvé, kdežto centurie fabrum aerariorum připojena byla k třídě druhé.

Poněvadž pak škrtli jsme Liviovu centurii capite censorum a u Dionysia nahradili ji centurií accensorum, již řadí Livius k páté třídě, bylo by nutno přiděliti 2 centurie hudebníků k třetí a čtvrté třídě, a to cornicines, kteří jsou uváděni v pramenech před tubiciny, k třetí, tubicines k čtvrté třídě.

Proti tomu mohlo by svědčiti, že Livius nepřipojuje hudebníkův ani k třetí ani k čtvrté, nýbrž k páté třídě. Než myslíme, že pokud se tkne páté třídy, netřeba příliš dbáti Livia, poněvadž — jak svrchu jsme naznačili — představa jeho o páté třídě nebyla dosti jasna. Patrně opomenuv připojiti hudebníky k třetí a čtvrté třídě, přidružil je k páté, kamž nesprávně též vřadil nadbytečnou centurii capite censorum.

Shrneme-li vše, co pověděno, můžeme odpověděti na otázku, kterou jsme si vytkli na počátku:

Ciceronova zpráva o centuriátním zřízení Serviově není zcela spolehliva. Pravda jest, že bylo obyvatelstvo římské rozděleno dle výše základního jmění na pět tříd, které, počítajíc k nim i 18 centurií jezdcův, obsahovaly celkem 193 centurie. Pravda jest také, že centurie fabrum tignariorum přiřaděna byla k prvé třídě. Nelze však souhlasiti s ním, že prvá třída měla 70 centurií. —

---

[45]) Staatsverf. str. 249. n.

Urovnavše tak starověké zprávy, mohli bychom si učiniti tento přehled centuriatního zřízení Serviova:

Equites:	18	centuriae
I. classis:	40	centuriae seniorum
	40	„ iuniorum
	1	centuria fabrum tign.
II. classis:	10	centuriae seniorum
	10	„ iuniorum
	1	centuria fabrum aer.
III. classis:	10	centuriae seniorum
	10	„ iuniorum
	1	centuria cornicinum
IV. classis:	10	centuriae seniorum
	10	„ iuniorum
	1	centuria tubicinum
V. classis:	15	centuriae seniorum
	15	„ iuniorum
	1	centuria accensorum
	193	centuriae.